

ონტოლოგია და ეთიკა*

ინგლისურიდან თარგმნა გოჩა ბარნოვმა**

დღეს ეთიკას უპირატესობა ენიჭება არა მარტო საერო ცხოვრებაში, არამედ საეკლესიოშიც. ის ისწავლება სკოლებში, თეოლოგიის ფაკულტეტებზე და, იმავედროულად, საზოგადოებაში მას დოგმის თანასწორადაც კი მოიაზრებენ (თუ უფრო მნიშვნელოვნად არა). თქვენ წარმოიდგინეთ, ეკლესიაშიც კი გაცილებით მისაღები გახდა დოგმიდან გადაცდომა, ვიდრე ზნეობრივი ნორმებიდან.

საინტერესოა, რომ მართლმადიდებლურ ტრადიციაში ტერმინი „ეთიკა“ უახლეს საუკუნეებამდე საერთოდ უცნობი იყო. იგი თითქმის არ გვხვდება საეკლესიო მამებთან, არც სკოლებში ისწავლებოდა ბოლო წლებამდე. ესაა დასავლური წარმოშობის ტერმინი, რომელიც, სხვა ტერმინების მსგავსად, ჩვენ ეკლესიაში დამკვიდრდა. ტრაგედია ისაა, რომ ჩვენი ეკლესიის კონსერვატორული ხასიათიდან გამომდინარე, ვერ მივყვებით იმ დინებას, რომელიც დასავლეთში ეთიკის გაგებას ახასიათებს. ეს კი განუწყვეტელი წარმოშობს ერთგვარ უფსკრულს ეკლესიასა და საზოგადოებას შორის, რადგან საზოგადოება ვალდებულია, მხარი აუბას ეთიკის იმ ცვლილებებს, რომლებიც დასავლეთის საზოგადოებაში ხდება.

ეთიკის ეს ცვალებადობა მოწმობს, რომ ის თავისთავადი არ არის და არც ავტორიტეტი და ავთენტურობა გააჩნია. მათთვის, ვისაც ღმერთი სწამს და ეკლესიაში დადის, ეთიკის ავტორიტეტი და ავთენტურობა ღმერთის ნებაშია, როგორც ეს წმინდა წერილში, წმინდა გადმოცემასა და ეკლესიის ცხოვრებაში გამოიხატება და გამოითქმის. სწორედ აქ ჩნდება უდიდესი პრობლემები. ვის შეუძლია საღვთო ნების ავთენტურად განმარტება? რომის კათოლიკე ეკლესიაში საქმე მარტივადაა: მხოლოდ ეკლესიას ძალუძს, მართებულად განმარტოს საღვთო ნება მორწმუნეებისათვის, რაც საბოლოოდ პაპის მიერ გამოითქმის. პროტესტანტებისთვის საღვთო ნების განმმარტებელი წმინდა წერილია, რომელიც თავად საჭიროებს განმარტებას. კერძო განმმარტებლები იმგვარი მრავალფეროვნებით განმარტავენ წმინდა წერილს, რომ ძნელია იმაში გარკვევა, თუ რას გულისხმობს იგი კონკრეტულ ეთიკურ პრობლემაზე. ბიბლიის კონსერვატორი განმმარტებლები (ე.წ. „ფუნდამენტალისტები“) რადიკალურად განსხვავდებიან ე.წ. „ლიბერალებისაგან“, რომლებიც ცდილობენ, მოიძიონ ტექსტის ყოველი სიტყვის მიღმა ის, თუ რა სურდა ეთქვა წმინდა წერილს. ამ მიზნით, ისინი წმინდა წერილის ტექსტებს, ძირითადად, მათ ისტორიულ ჩარჩოში განათავსებენ, რაც აზრობრივ გაგებას რელატიურს ხდის:

* თარგმანი შესრულებულია შემდეგი გამოცემიდან: John Zizioulas, *Ontology and Ethics*, "Sabornost", No6, 2012, 1-14.

** სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის დეკანი, ასოცირებული პროფესორი.

უმეტესობა, რასაც ბიბლია ამბობს, მაშინდელი კულტურული გავლენების შედეგია და ამიტომ მას არა აქვს ყველა ეპოქის შესაბამისი ავტორიტეტი და ძალა.

მართლმადიდებელ ეკლესიაში საქმის ვითარება კიდევ უფრო ჩახლართულია, განსაკუთრებით ბოლო ათწლეულებში. ვინ განმარტავს ღმერთის ნებას ეთიკურ საკითხებთან მიმართებით? მართლმადიდებლობაში დღეისათვის ძირითადად სამი მიმდინარეობა არსებობს:

ა) **„ფუნდამენტალისტური“ მიმდინარეობა** ძალიან ჰგავს უკიდურეს კონსერვატიულ პროტესტანტიზმს, რომლის თანახმადაც, ღმერთის ნებას წმინდა წერილის სიტყვასიტყვითი განმარტება წარმოაჩენს. ბიბლიის კონკრეტული ადგილების გამოკრეფითა და წარმოჩენით ისინი ცდილობენ, ბოლომდე დაიცვან პასუხები კონკრეტულ ეთიკურ პრობლემებთან დაკავშირებით. ამას, იმავე „ფუნდამენტალისტური“ მეთოდით, ემატება ფრაგმენტები საეკლესიო მამათა ნაშრომებიდან – ზოგჯერ ბიბლიური ადგილების განმარტებების სახით და ზოგჯერ როგორც ერთგვარი დამატება წმინდა კანონების ფორმით. დღეს ეს მიმდინარეობა ყველაზე მეტად მართლმადიდებლურ წიაღშია გაბატონებული.

ბ) **„ლეგალისტური“ („იურიდიული“) მიმდინარეობა.** ეს მიმდინარეობა რომაულ კათოლიციზმს გვაგონებს: ეთიკურ საკითხებში ავტორიტეტი საეკლესიო ინსტიტუტებს აქვთ, როგორც, მაგალითად, ეპისკოპოსებს – ინდივიდუალურ თუ სინოდურ დონეზე. ეს მიმდინარეობა ყველაზე მეტად საბერძნეთშია განვითარებული სხვადასხვა „სინოდური კომისიის“ სახით, რომლებიც დაკავებულები არიან სხვადასხვა ეთიკური საკითხით. ეს კომისიები სინოდურ გადაწყვეტილებებს იღებენ და აქვეყნებენ მათ, როგორც ეკლესიის ოფიციალურ პოზიციას ამ საკითხებთან მიმართებით. ყოველ შემთხვევაში, თუ ვატიკანში ეს მიმდინარეობა სრულიადაა გაბატონებული, მართლმადიდებელ ეკლესიაში საწყის სტადიაზე იმყოფება. მიუხედავად დიდი ზენოლისა, ამ დრომდე არ გვაქვს მართლმადიდებლობის ოფიციალური პოზიცია ეთიკის საკითხებში. მართლმადიდებლები შინაგანად ეწინააღმდეგებიან ამ „ლეგალისტურ“ მიმდინარეობას.

გ) **„ქარიზმატული“ მიმდინარეობა,** რომლის თანახმადაც, ღმერთის ნების ავთენტური განმარტების უნარს ეთიკურ საკითხებთან მიმართებით კონკრეტული „სულიერი“ ადამიანები ფლობენ, რომლებიც განსჯისა და ინტუიციის ნიჭით გამოირჩევიან, როგორც ზოგად, ისე კონკრეტულ შემთხვევებში. ეს კონკრეტული მიმდინარეობა ისე ფართოდაა გავრცელებული მართლმადიდებლობაში, რომ ზემოხსენებული ორი მიმდინარეობისთვის, ფაქტობრივად, ადგილსაც აღარ ტოვებს.

დღემდე ამ სამი მიმდინარეობის თანაარსებობას რაიმე სახის სირთულე არ გამოუვლენია. თუმცა სირთულეები უეჭველად გამოჩნდება, რადგან ბევრ მორწმუნეს მოუწევს არჩევანის გაკეთება, ერთი მხრივ, თუ რას ამბობს ოფიციალური ეკლესია და მეორე მხრივ, რას სთავაზობენ მათ სულიერი მოძღვრები, თუკი არ იქნება თანხვედრა ყველა საკითხზე.

ჩვენში გაბატონებული ეს ჩახლართული მდგომარეობა ნათლად მოწმობს, რომ ეთიკა, როგორც თავისთავადი ფენომენი, ძალზე პრობლემურია მართლმადიდებლურ ტრადიციაში, რომელიც უფრო გარედან შემოსული ელემენტია, ვიდრე ჩვენი

ეკლესიისათვის დამახასიათებელი. მართლმადიდებლურ ტრადიციას არასოდეს გამოუვლენია თავისი ინტერესი და არც არასოდეს მიუცია უპირატესობა იმისათვის, თუ რას აკეთებს ადამიანი. იგი უპირატესობას ანიჭებს იმას, თუ ვინ არის ადამიანი. ესაა სახეობრივი განსხვავება ადამიანის შესახებ დასავლურ და მართლმადიდებლურ გაგებას შორის, აქაა სწორედ მთავარი კითხვა: რა კავშირი არსებობს ეთიკასა და ონტოლოგიას შორის?

უპირველესად, შევეცდებით ტერმინოლოგიის დაზუსტებას: რას ვგულისხმობთ, როდესაც ვსაუბრობთ ონტოლოგიის შესახებ და რას, როდესაც ვსაუბრობთ ეთიკის შესახებ? მართლმადიდებლური თეოლოგიის ფარგლებში განვიხილავთ კავშირს ამ ორ ტერმინს შორის: ნუთუ ყოველთვის ჰარმონიულ კავშირშია ერთმანეთთან ეთიკა და ონტოლოგია? დაბოლოს, შევეცდებით, ავხსნათ ეთიკის ონტოლოგიური გააზრება სახარებისა და მართლმადიდებლური ტრადიციის შუქზე.

ონტოლოგიის კონცეპტი

როგორც თავად ტერმინიდან ჩანს, ეს არის სიტყვა არსებობის, ანუ ყოფიერების შესახებ. აღნიშნული ტერმინი ფილოსოფიაში პირველად XVII საუკუნეში გვხვდება Goclenius-თან (*Lexicon Philosophicum*, 1613) და შემდეგ, უფრო განვითარებულად Glauberg-თან (*Metaphysica de Ente*), საბოლოოდ კი განსაზღვრულად Ch. Wolff-მიერ (*Philosophia prima sive ontologia*, 1729) დამკვიდრდა XVIII საუკუნეში. მას შემდეგ ყველა დასავლელი ფილოსოფოსი იყენებს მას ხან მისი პირვანდელი მნიშვნელობის შეცვლის მცდელობით (Kant, Hegel, Heidegger, Husserl და სხვ.), ხანაც მეტაფიზიკაში მისი ტრადიციული ადგილის უარყოფით (Levinas). ყოველ შემთხვევაში, ონტოლოგიას უკვე ცენტრალური ადგილი უჭირავს ფილოსოფიაში.

აქ დეტალურად არ შევხებით ონტოლოგიის ისტორიას; დავჯერდებით მხოლოდ იმ კონცეპტს, რომელიც მისმა დამამკვიდრებელმა – არისტოტელემ მისცა – *ყოფიერება*, როგორც *ყოფიერება*, *ყოფიერება* და *მარადიული ყოფიერება*, ანუ რასაც არისტოტელე *არსებას* უწოდებს ორგვარი მნიშვნელობით – *პირველი არსება*, რომელიც არის კონკრეტული მყოფი და *მეორე არსება*, რომელიც არის საერთო (ზიარი) და საყოველთაო (მაგ., სოკრატე = პირველ არსებას, ადამიანი = მეორე არსებას).

ძველ ბერძნულ ფილოსოფიაში მთავარი ონტოლოგიური საკითხი ყოფიერებასა და მოძრაობას (ცვლილებას) შორის არსებულ ანტითეზას მიემართებოდა. ჰერაკლიტეს ფრაზა, რომ ყველაფერი იცვლება და არაფერია მდგრადი (ერთ მდინარეში ორჯერ არ შედიან), ძველ ბერძენში ყოფიერების დაუცველობის განცდას წარმოშობდა: თუკი ყველაფერი იცვლება, მაშინ, რა არის რეალური? როგორ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ რაღაც არსება არის ეს და არა სხვა რამ? როგორ შეგვიძლია ვუნოდოთ სახელები არსებებს, განვსაზღვროთ მათი იგივეობა? არ ავურიოთ ერთმანეთში, არ დავეჭვდეთ მათ რეალობაში? მაშასადამე, ონტოლოგიის პრობლემა არც თეორიულია, არც – მეორეხარისხოვანი; ის პირდაპირ უკავშირდება არსებების ჭეშმარიტებას, რაც ნიშნავს იმას, რომ საბოლოოდ შევთანხმდეთ, რა არის რეალური და

რა ყალბი, რა არის პიროვნული აზრი და რა უცვილობელი ჭეშმარიტება. ონტოლოგია იცავს ჩვენს დარწმუნებულობას, რომელსაც არსებების დენადობა და ცვალებადობა ეჭვის ქვეშ აყენებს.

მაშ, რა არის ყოველ არსებაში (მყოფობაში) უცვლელი და მარადიული, რაც მიუხედავად მათი ცვალებადობისა, საშუალებას გვაძლევს, ჭეშმარიტ მყოფობად აღვიქვათ ისინი? პლატონის თანახმად, თუმცა საგნები, როგორც კი ისინი ზიარ ემპირიაში წარმოჩნდებიან, გამუდმებით იცვლებიან, იბადებიან და კვდებიან, სამაგიეროდ, ამ საგნების იდეები მარადიული და უცვლელი არიან (ერთი რომელიმე ხე იცვლება და კვდება, მაგრამ ხის იდეა რჩება; ეს ჩვენ გვაძლევს საშუალებას, ვისაუბროთ ხის ჭეშმარიტებაზე, რეალობაზე). უკვდავი იდეების გარეშე არ არსებობს ჭეშმარიტება, ყველაფერი დანარჩენი უბრალოდ „აზრებია“. ზოგი ბერძენი ფილოსოფოსი არსებების მარადიულობას სხვაგან განათავსებს (თაღესი – წყალში, ანაქსიმენე – ჰაერში, პითაგორელები – რიცხვებში), მაგრამ ყველასათვის ერთი რამ იყო ზიარი ნიშანი: იმისათვის, რომ არსებების მარადიული ჭეშმარიტება გავიგოთ, ის საწყისი უნდა მოვიძიოთ, საიდანაც ისინი წარმოდგენენ. ჭეშმარიტი და მარადიული მხოლოდ პირველი მიზეზია, რადგან აქედან იწყება მოძრაობაც, ხრწნაც და ცვლილებაც. ძველი ბერძნების ონტოლოგია პროტოლოგიურია, რომლის თანახმად, ჭეშმარიტებას მხოლოდ უკან მიბრუნებით ვპოულობთ.

ძველი ბერძნების ონტოლოგიური საკითხი ეკლესიის მამებმაც იმემკვიდრეს, რადგან ისინიც ბერძნები იყვნენ, ანუ თანაზიარნი იყვნენ იმ კულტურის, განათლების და მსოფლმხედველობისა, რომლებიც ბერძნული ფილოსოფიის გავლენით ჩამოყალიბდა. მათაც ჭეშმარიტების პრობლემა აინტერესებდათ არსებების ხრწნისა და ცვალებადობის თვალთახედვით. თუკი ყველაფერი იცვლება და კვდება, მაშინ, რა არის მარადიული და ჭეშმარიტი?

ზოგიერთი ქრისტიანი მოაზროვნე, როგორც, მაგალითად, ორიგენე, ძველი ბერძნული ფილოსოფიის გავლენის გამო პლატონიზმის პროტოლოგიურ ონტოლოგიას იზიარებდა: არსებების ჭეშმარიტება დასაბამშია, საიდანაც ისინი დაეცნენ და საითკენაც მოწოდებულნი არიან დასაბრუნებლად. ყველაფერი, რაც კი გრძნობითი, ხრწნადი და ცვალებადია, როგორც სხეული, არაა ჭეშმარიტი. მხოლოდ სულები არიან ჭეშმარიტი, რადგან მხოლოდ ისინი არიან მარადიულნი – ყოველთვის იყვნენ და მუდამ იქნებიან.

ნიშანდობლივია, რომ პატერიკული თეოლოგიის ძირითადმა ნაწილმა არ მიიღო ონტოლოგია. ორი უმთავრესი ნიშანი, რასაც მამათა ონტოლოგია ეფუძნება, არის შემდეგი:

ა) არსებების ჭეშმარიტება არ არის მათ დასაწყისში, არამედ ესქატონში. ამ ესქატოლოგიური ონტოლოგიისაკენ გზა პირველად ირინეოს ლიონელმა გახსნა. ის ამბობს, რომ ადამიანი დასაწყისში შეიქმნა არა სრულყოფილი, არამედ როგორც ჩვილი, რომელიც დროთა განმავლობაში, თავისუფალი ნების გამოყენებით, ესქატონში განსრულდებოდა. შესაბამისად, არსებების ჭეშმარიტება არა მათ დასაწყისში, არამედ ესქატონშია, ანუ ჭეშმარიტება არაა იმ მდგომარეობაში, რაც იყო, არამედ რაც იქნება, ანუ მომავალში.

ბ) რადგანაც არსებების ჭეშმარიტება მათ ესქატონშია, ამიტომაც ამ არსებების დრო და დენადობა, რომელიც ასე აფრთხობდა ძველ ბერძენს, ქრისტიანისათვის ონტოლოგიის ელემენტი ხდება: მხოლოდ დროისა და ამ ხრწნადი სხეულის მეშვეობით მიაღწევენ არსებები თავიანთ ჭეშმარიტ მყოფობას. მაშასადამე, თუ პლატონიზმი დროისა და სხეულის გარეთ ეძიებდა ონტოლოგიას, საეკლესიო მამები დროსაც და სხეულსაც არსებების ჭეშმარიტების ონტოლოგიურ წინაპირობებად განიხილავდნენ: არც დროის და არც სხეულის გარეშე არ არსებობენ ჭეშმარიტი ქმნილი არსებები.

ძირითადად, ორი მიზეზის გამო შეცვალეს მამებმა ძველი ბერძნული ონტოლოგია. პირველი არის ის, რომ არსებების ჭეშმარიტება ქრისტია. წმ. მაქსიმე აღმსარებლის თანახმად, ეს ნიშნავს, რომ მთელი შესაქმე, ყველა არსება, ჭეშმარიტად არსებობს მხოლოდ ქრისტეს საიდუმლოს თვალთახედვით, რომელიც ესქატონში განსრულდება. მაგრამ ქრისტეს საიდუმლო გაუგებარია დროისა და სხეულის გარეშე, რომელთა მეშვეობითაც განიცდება თავისუფლება სულიწმიდაში. შესაბამისად, ქრისტოლოგია, თავისი პნევმატოლოგიური გაგებით, საშუალებას აძლევს საეკლესიო მამებს, ონტოლოგია დასაწყისიდან ესქატონში გადაადგილონ; ამასთანავე, ონტოლოგიაში განათავსონ დრო, ისტორია და სხეული, სამი რეალობა, რომლებიც წარმოუდგენელი იყო ძველი ბერძნული აზროვნებისათვის.

პატერიკული ონტოლოგიის ეს მახასიათებლები ყველაზე მეტად სწორედ ონტოლოგიასა და ეთიკას შორის ურთიერთმიმართებას ხსნის. როდესაც ვამბობთ ონტოლოგიას, ვგულისხმობთ არსებების ჭეშმარიტების ძიებას, რაც, სხვათა შორის, საერთოა ბერძნული ფილოსოფიისა და პატერიკული აზროვნებისათვის, მაგრამ არა დროის, ისტორიისა და მატერიალური სამყაროს გარეთ, არამედ მათში, და არა არსებების დასაწყისში, არამედ მათ ესქატონში.

ეთიკის მნიშვნელობა

ონტოლოგიისაგან განსხვავებით, ეთიკას აინტერესებს არა არსებების ჭეშმარიტება, ანუ არსებების ყოფიერება, არამედ ის ქმედებები და ქცევები, რომლებიც რაციონალურ პრინციპებზე დაყრდნობით ყალიბდებიან. თუკი ონტოლოგია არსებებსა და მათ ჭეშმარიტ ყოფიერებას მიემართება, ეთიკა მხოლოდ ადამიანითა და მისი საქმეებით (მოქმედებებით) შემოიფარგლება. ონტოლოგიასთან მიმართებით ეთიკის უმთავრესი მახასიათებლები შემდეგია:

ა) *ყოფიერების გაიგივება მოქმედებასთან*. იგი დამახასიათებელი იყო დასავლური ფილოსოფიისა და თეოლოგიისათვის ჯერ კიდევ პირველი საუკუნეებიდან (ტერტიულიანე), რაც შუა საუკუნეების სქოლასტიკურ თეოლოგიაში თავის აპოგეას აღწევს, სადაც, როგორც ამას **Gilson** აღნიშნავს, ყოფიერება მოქმედების სინონიმი ხდება იმ ნიშნამდე, რომ ღმერთიც, როგორც აბსოლუტური მყოფი, განიხილება როგორც **actus purus**. დასავლური აზროვნება მოქმედებას ონტოლოგიის დონეზე განიხილავს, მას ბოლო ათვლის წერტილად მიიჩნევს, რაც ეთიკის გააბსოლუტურებას ნიშნავს.

ბ) *ქცევის რაციონალიზაცია*. ეთიკურია ის, რაც რაციონალურ აზრს ემთხვევა (პლატონი). ეს კი ნიშნავს, თუ მივიღებთ, რომ რაციონალურია კეთილი იდეები, მაშინ რაციონალურია ყველაფერი, რაც იდეებისაა: ადამიანი უნდა იქცეოდეს რაღაც განსაზღვრული იდეალებით, რომლებიც დადგენილნი არიან და სულაც არ წარმოდგებიან გამოცდილებიდან. თუკი რაციონალური აზრი არის სარგებელი ან კეთილდღეობა, როგორც ეს დასავლეთშია გაბატონებული, მაშინ ეთიკურია ყველაფერი ის, რაც ამ მიზნებს ემსახურება. ეთიკა ხდება რაციონალიზმის მსხვერპლი (ნადავლი).

გ) *ადამიანური რაციონალური აზრის გაბატონება ბუნებაში*. რაოდენ უცნაურადაც არ უნდა ჩანდეს, ეთიკა არასოდეს მიაგებს პატივს ბუნებას. როდესაც ვამტკიცებთ, რომ რაღაც ეთიკურია, რადგან ის „ბუნებრივია“ (კანონზომიერია) ან „ფიზიოლოგიურია“ (ნორმალურია), ის, რასაც ვფიქრობთ, არის არა ბუნება, როგორც ის რეალურად არის, არამედ როგორც ის იქნებოდა ლოგიკური. ამგვარად, არაბუნებრივად მიიჩნევა ქაოსი, მაშინ, როცა რეალურად, როგორც ამას განსაკუთრებით დღეს ფიზიკის მეცნიერება გვიჩვენებს, არაფერია ქაოსზე, არეულობასა და ინდეტერმინიზმზე უფრო ბუნებრივი. მსგავსი მაგალითები შეიძლება ვინმემ მოიტანოს სექსუალური ან სოციალური ცხოვრებიდან (ქორწინება, ოჯახი და სხვ.). ბუნების გამოყენება ეთიკაში (ბუნებითი ეთიკა) სხვა არაფერია, თუ არა ადამიანური ლოგიკის ბუნებაზე გაბატონება. შეუწყნარებელი და, იმავდროულად, ტრაგიკული მაგალითი ეკოლოგიური პრობლემაა: რაციონალური აზროვნებიდან გამომდინარე, ბუნება უნდა ემსახუროდეს ადამიანს; ამგვარი გაგების შედეგები კარგადაა ცნობილი. დღესაც კი, როდესაც ვითარდება ეკოლოგიური ეთიკა, მთავარი საზრუნავი მაინც ადამიანური ქცევის რაციონალურად მონესრიგებაა, რომლის მიზანიც არა იმავე ბუნების პატივისცემა, არამედ ისევ ადამიანის სარგებელია. ეთიკა, თავისთავად, ანთროპოცენტრული და რაციონალურია, და ამიტომაც ვერასოდეს იქნება ონტოლოგიური.

ამ მიზეზების გამო, ეთიკა უპირისპირდება საეკლესიო მამათა ონტოლოგიას, რომელსაც ზემოთ შევეხეთ. როგორც ვნახეთ, პატერიკული ონტოლოგია ესქატოლოგიურია. ეთიკა ქცევებითა და მოქმედებებით ამოიწურება. მას არ აინტერესებს არც ხრწნა, არც სიკვდილი; მისი მიზანი არ არის „მარადის არსებობა (მყოფობა)“, არამედ „კეთილად არსებობა (კეთილმყოფობა)“ და ისიც – აქცენტით „კეთილზე“, ვიდრე თავად არსებობაზე, ყოფიერებაზე. საკმარისია კეთილი ადამიანი იყო, არა აქვს მნიშვნელობა, რომ მოკვდები. ონტოლოგიის მიზანი სიკვდილის დაძლევაა, ხოლო ეთიკისა – ბოროტების, თითქოს სიკვდილი უდიდესი ბოროტება არ იყოს, ანუ „უკანასკნელი მტერი“, როგორც მას პავლე მოციქული უწოდებს. ამ წესით ეთიკა თვალში ნაცარს აყრის ადამიანს, რომ მან ვერ გაიაზროს საკუთარი მოკვდავობა, რომ ბოლოს და ბოლოს, ეთიკა ვერაფერს სთავაზობს მას სიკვდილის წინაშე.

მაგრამ ეთიკა ამ გზით პატერიკულ ონტოლოგიას უპირისპირდება სხეულის შეფასებაში. სიკვდილის დამცირება, უცილობლად, სხეულის დამცირების თანმხლებია, რადგან, პირველ ყოვლისა, სხეულია მისი (სიკვდილის) მატარებელი. ამრიგად, თუკი პატერიკული თეოლოგია თავისი ონტოლოგიით ასწავლის ესქატონისას სხე-

ულთა აღდგომას, ეთიკას საერთოდ არ აინტერესებს მსგავსი რამ; თავისი იდეალისტურ-პლატონური ფორმით იგი სულის უკვდავებასაც ჯერდება, ხოლო რაციონალურ-ჰედონისტური ფორმით კი სოციალურ და ინდივიდუალურ ბედნიერებას. არც ერთი ეთიკა გვაგაღებულებს, ვირწმუნოთ სხეულთა აღდგომა, როგორც, საპირისპიროდ, ონტოლოგია, რომელიც არ გამორიცხავს სხეულს, როგორც არსებათა ონტოლოგიურ ელემენტს, ვერ იქნება ლოგიკურად თანმიმდევრული, თუ ის რაღაც ფორმით არ ასწავლის სხეულთა მარადიულ არსებობას. ონტოლოგია სიკვდილზე გამარჯვების გარეშე გაუგებარია, რადგან ერთი რომელიმე არსების „მყოფობა“ „მარადიულად მყოფობის“ გარეშე ყალბია. თუ ამ არსებას თავის ონტოლოგიურ მახასიათებლად აქვს სხეული, როგორც ეს პატერიკულ თეოლოგიაშია, მაშინ „მარადიული მყოფობა“ აუცილებლად გულისხმობს არა უბრალოდ მკვდართა აღდგომას, არამედ სხეულთა აღდგომას.

ონტოლოგიისა და ეთიკის კონფლიქტის შედეგები

დასაწყისში ვთქვით, რომ გარეგნულად საკითხი თეორიული ჩანს, მაგრამ რეალურად ასე არ არის. ახლა შევეცდებით ამის წარმოჩენას. ჩვენ მოვიტანთ მაგალითებს, რომლებიც ადასტურებენ, რომ ეთიკა და ონტოლოგია მნიშვნელოვან ყოფიერებით საკითხებში განსხვავებულად განიხილავენ და იგებენ ქრისტიანულ ცხოვრებას.

1. *ცოდვის საკითხი.* რა არის ცოდვა? ეთიკისათვის ცოდვა ადამიანური ქცევის საკითხია, რაღაც ეთიკური პრინციპების კოდექსის უპატივცემულობა, რომელიც ან ღმერთის მიერაა მოცემული, ან საზოგადოებრივი თანხმობის შედეგია (დემოკრატია). ონტოლოგიისათვის ცოდვა სიკვდილის შედეგია: „რომლითა (სიკუდილითა) ყოველთა შესცოდეს“. ეთიკის გაგებით, ვცოდავთ, რადგან ვარღვევთ რაღაც წესს, კანონს, ხოლო ონტოლოგიის გაგებით, ვცოდავთ, რადგან მოკვდავნი ვართ.

ცოდვის ამ ორი მიდგომის შედეგები უზარმაზარია. ეთიკა ცოდვის პრობლემის გადაჭრას ბოროტების ადამიანური შესაძლებლობებით დაძლევიტ განიხილავს. ეს, გარკვეულწილად, სხვადასხვა ტიპის მესიანისტურ იდეას კვებავს, რომლებშიც ჩვენც გვიცხოვრია. ონტოლოგიური გაგებით კი, სანამ არ დაიძლევა სიკვდილი, რომელიც შობს ცოდვას, ბოროტებაც იქნება სხვადასხვა ფორმით.

სხვა მნიშვნელოვანი შედეგი არის ის, რომ ცოდვის ეთიკურ გააზრებაში არსებობს ცოდვილიანობის გრადაცია „უკეთეს“ და „უარეს“ ადამიანებად. ფარისევლის ეთიკა, მსგავსად ჩვენი საზოგადოების ეთიკისა, ამ კატეგორიას განეკუთვნება. ადვილად ვუშვებთ საპყრობილეში „ცუდ“ ადამიანებს და თავს ვიტყუებთ ჩვენი თავისათვის „კარგის“ ეტიკეტის მინიჭებით. ეს ბუნებრივიცაა, რადგან ეთიკური ქცევა გაზომვადია და, ამავე დროს, რა არის კარგი და რა ცუდი, განისაზღვრება ადამიანური ლოგიკით ან, თუნდაც, რომელიმე საღვთო მცნება განიმარტება ადამიანური ლოგიკით. მაგრამ ცოდვის ონტოლოგიური გაგების თანახმად, ეს შეუძლებელია. ის, რაც განსაზღვრავს, რა არის კარგი და რა ცუდი, არაა ადამიანური

ლოგიკა, არამედ არსებების ჭეშმარიტება. ეს ჭეშმარიტება კი არის ის, რომ ყველა ქმნილი არსება ექვემდებარება ხრწნასა და სიკვდილს, შესაბამისად, ყველანი ვართ ცოდვილნი („რომლითა (სიკუდილითა) ყოველთა შესცოდეს“).

დღეს უცნაურადაც კი ჩანს, რომ ცოდვა სიკვდილიდან გამომდინარეობს, ანუ ონტოლოგიიდან და არა ადამიანის ქცევებიდან. მაგრამ ცნობილია, რომ თუ ქვეცნობიერად არ იქნებოდა სიკვდილის შიში, ვერც ერთი ვნება ვერ შეგვიპყრობდა: ვერც გემოთმოყვარება, ვერც ვერცხლისმოყვარება, ვერც სიძულვილი, ვერც აგრესიულობა – ყველა ეს ვნება, და სხვებიც, მალავენ ჩვენი თვითდამონმებისა და გადარჩენის მცდელობებს, შფოთვას სიკვდილის წინაშე, რომელიც გვემუქრება. ცოდვას აქვს ონტოლოგიური და არა ეთიკური წარმომავლობა.

როდესაც ეს გასაგები გახდება, მხოლოდ მაშინ გაქრება განსხვავება „კარგ“ და „ცუდ“ ადამიანებს შორის. გაბატონდება თვითგაკიცხვის მონაზვნური სათნოება, ონტოლოგიური და არა ეთიკური და, შესაბამისად, ყალბი თავმდაბლობა. მთავარია ცოდვილის სიყვარული და, შესაბამისად, მტრებისაც, არა ვალდებულებითად, არამედ ონტოლოგიური მსგავსების გამო. როცა მოყვასი გიყვარს, „ვითარცა თავი შენი“, გიყვარს ის, როგორც მოკვდავი და ცოდვილი, როგორც შენ ხარ; რადგან არაფერია ონტოლოგიურად ისეთი ჭეშმარიტება, როგორც ჩვენი ზიარი მოკვდავობა.

ამ ფორმით ონტოლოგიურად ცოდვა იძენს *მიზნის აცდენის* („წარუმატებლობის“, *αστοχία*) აზრს. ეს ნათლად ჩანს მრავალ ასპექტში, განსაკუთრებით, გამრავლების საკითხში. რატომ უკავშირებდნენ საეკლესიო მამები (წმ. გრიგოლ ნოსელი, წმ. მაქსიმე აღმსარებელი და სხვ.) ცოდვას სექსუალურ ენერგიას? ბევრი არ იღებს ამ მოსაზრებას და მას მონასტრულ უკიდურესობებად მიიჩნევს. ისინი ეთიკის კრიტიკურიუმებით კითხულობენ: არის სექსუალობა „ბოროტი“? არის ქორწინება და გამრავლება ცოდვა? მაგრამ მამები არ აზროვნებენ ეთიკურად. არც ერთი ქმედება არ არის ეთიკურად დასაძრახი, არ შეიძლება დანაშაულად განვიხილოთ და სასჯელს დავუქვემდებაროთ. კრიტიკურიუმები ონტოლოგიურია და უკავშირდება ჩვენ მიერ ზემოხსენებულ „მიზნის აცდენას“. ადამიანი, მსგავსად ცხოველებისა, გამრავლების გზით ცდილობს სიკვდილის დაძლევის, კონკრეტული არსების გადარჩენას. მაგრამ, ამის ნაცვლად, მხოლოდ სახეობის გადარჩენას ახერხებს, და ესეც სადამდე, უცნობია; სამაგიეროდ, კონკრეტულია მყოფი, რომელიც იბადება, ჩასახვისთანავე ხრწნადობას ექვემდებარება. მაშასადამე, ბავშვების გაჩენა ონტოლოგიურად ცოდვის შედეგია: „ცოდვასა შინა მშვა მე დედამან ჩემმან“ (იხ. წმ. მაქსიმეს განმარტება). ცოდვის ეთიკის ჩარჩოში განთავსებას ან პურიტანიზმამდე მივყავართ, ან განუკითხაობასა და თავაშვებულობამდე, ხოლო ონტოლოგიურ გაგებას ჩვენი ბუნებისეული მიზნის აცდენის (წარუმატებლობის) შეგრძნებამდე, და შედეგად კი, ორ ნიშანდობლივ შეხედულებამდე: რომ არავინაა უცოდველი, „თუნდაც ის, ვინც ერთი დღით ცხოვრობს“, და რომ ბუნებას აქვს ონტოლოგიური პრობლემა, ამიტომაც ჩვენი ცხოვრების სასოება მასზე ვერ გვექნება დაფუძნებული.

2. *ცხოვნების პრობლემა*. ეთიკა ადამიანების გაუმჯობესების სასოებას გვთავაზობს რაციონალური ქცევების მეშვეობით. ონტოლოგია არ იძლევა მსგავს იმედებს. რაოდენ კარგებიც არ უნდა გავხდეთ, რადგან ვკვდებით, მაშასადამე, ბოროტებაც იქნება. სიკვდილი უნდა დაიძლიოს, რათა ბოროტება დამარცხდეს; ეს შეუძლებელია მოხდეს ჩვენი მოკვდავი ბუნების მიერ. საჭიროა ახალი შობა, განსხვავებული ბიოლოგიურისაგან, რასაც სწორედ ქრისტე გვთავაზობს თავისი სხეულით, რომელშიც ვკვდებით ნათლობისას და კვალად ვიშვებით ახალ ცხოვრებაში. ესაა ჩვენი ცხოვნების ერთადერთი სასოება და არა სათნოება ან ეთიკური ცხოვრება, ან ასკეზა და ა.შ. ქრისტესა და ეკლესიის გარეთ ცხოვნება არ არსებობს. ამის მიზეზი კი არის ერთადერთი: ცხოვნება არის ონტოლოგიური და არა ეთიკის საქმე, ის არის ძლევა სიკვდილზე.

როდესაც ეს გასაგები ხდება, ეთიკაც ონტოლოგიის წინაშე უკან იხევს. ეკლესია არ აცხოვნებს იმით, რასაც აკეთებს (ქადაგება, რელიგიური საქმეები, ფილანტროპია, ეთიკის შესახებ დეკლარაცია და ა.შ.), არამედ *იმით, რაც არის*. რა არის ეკლესია? ის არის ურთიერთობები, რომლებიც აუქმებენ სიკვდილს მყოფობის იმ ფორმის მეშვეობით, რომელიც არაა ეთიკური, ანუ ქცევათა პრინციპების სისტემა, ესაა პიროვნებების თანაზიარება წმინდა სამების მაგალითით. აქ ეთიკასა და ონტოლოგიას შორის განსხვავება მნიშვნელოვანია.

ეთიკაში პიროვნებების იდენტურობას მათი თვისებების მიხედვით ვადგენთ (კარგი-ცუდი, და ა.შ.). პიროვნულ ონტოლოგიაში კი ეს თვისებები არ განსაზღვრავს პიროვნებას. იგი წმინდა სამების თეოლოგიიდან გამომდინარეობს, სადაც პიროვნებები არ განსხვავდებიან მათი ეთიკური ან ბუნებრივი თვისებებით, რადგან ისინი ზიარნი არიან სამივე პიროვნებაში (მაგ., ყოვლადსიძლიერე, სიკეთე, ყოვლისმცოდნეობა და ა.შ.). თუკი ყველაფერ ამას ეკლესიაში ადამიანურ პიროვნებებზე გადავიტანთ, გაუქმდება ეთიკა, რომელიც მუდამ განარჩევს ადამიანებს მათი თვისებების მიხედვით (კარგი, ცუდი, ნიჭიერი, ბრძენი და ა. შ.). ეკლესიაში უქმდება ბუნებრივი და ეთიკური თვისებები და, შესაბამისად, ეთიკაც: „სულელნი იგი სოფლისანი გამოირჩინა ღმერთმან, რაჟთა არცხვნოს ბრძენთა...“ (1 კორ. 1.27). ეკლესია არ ეფუძნება (ემყარება) თავისი წევრების ბუნებრივ ან ეთიკურ თვისებებს, არამედ სულიწმიდის ნიჭებს, რომელთაც ყველა, როგორც ბუნებრივი, ისე ეთიკური ხედვის ნაკლოვანების შევსება და შეცვლა ძალუძთ. მაშასადამე, ცხოვნება, რომელსაც ეკლესია გვთავაზობს, არაა ადამიანების ეთიკური გაუმჯობესება, როგორც ამას ხშირად ამბობენ. ეკლესიას თავის წიაღში ეთიკური თვალსაზრისით იმდენი დასაძრახი ადამიანი ჰყავს, რომ პავლე მოციქული ამის შესახებ წერს: „უკუეთუ ურთიერთას იკბინებოდით და შეიჭამებოდით, იხილეთ, ნუუკუე ურთიერთას განილინეთ“ (გალ. 5.15).

ამ თემასთან დაკავშირებით (ამ მიმართულებით) დგება სინწმინდის საკითხი. დღეს რატომღაც დამკვიდრდა სინწმინდისა და ეთიკური სრულყოფის იდენტურობა. ღმერთის სინწმინდეც კი დოგმატიკის ზოგიერთ სახელმძღვანელოში ეთიკურ სრულყოფასთან იგივედება. მსგავსი მოსაზრება წინააღმდეგობაში მოდის არა მხოლოდ პავლე მოციქულის ეპისტოლეებთან, კერძოდ, როგორც ვნახეთ, გალატელთა მი-

მართ, სადაც მორწმუნეები „წმინდანებად“ იხსენიებიან, არამედ მართლმადიდებელი ეკლესიის მთელ ისტორიასთანაც. ასეთი გაგებით, ბიზანტიის იმპერატორები, როგორც კონსტანტინე დიდი, ისე ირინე და ათინა, წმინდანებად არიან აღიარებული, მიუხედავად იმისა, რომ ეთიკური კუთხით დასაძრახი საქმეები აღასრულეს, მაგალითად, ირინემ საკუთარი შვილი დააბრმავა, ელია წინასწარმეტყველმა ბაალის 500 მღვდელი ამოხოცა და ა.შ. დღევანდელი ეთიკური კრიტერიუმებით ჩვენი ეკლესიის ბევრი წმინდანი მიუღებელი უნდა იყოს. ჩვენი ეკლესია ეთიკური გაუმჯობესების მიხედვით როდი რაცხავს წმინდანად ადამიანს, არამედ სინანულის, ანუ ჩვენი ცოდვილიანობის ონტოლოგიური რეალობის აღიარებიდან გამომდინარე. ამ გაგებით გამართლება მეზაჟე და განისჯება ეთიკურად უნაკლო ფარისეველი.

ონტოლოგიური ეთიკისათვის

ყოველივე ამის შემდეგ ნათელია, რომ ონტოლოგია და ეთიკა არ თანხვედებიან ერთმანეთს ჩვენ მართლმადიდებლურ ტრადიციაში. ონტოლოგიას აინტერესებს „მარადის მყოფობა“, რადგან ცოდვას განიხილავს, როგორც შესაქმის ღმერთთან თანაზიარების შეწყვეტისა და სიკვდილზე დამონების შედეგს ან გამოხატულებას. ეთიკას ღრმად სწამს ადამიანთა ქცევების რაციონალური მოწყობისა (კლასიფიკაციისა, მოწესრიგებისა), რათა, რამდენადაც შესაძლებელია, შემოზღუდოს ბოროტის შედეგები ადამიანების ცხოვრებაში. მას არ აინტერესებს სიკვდილი, არც მისგან ჩვენი გამოსხნისაკენ ისწრაფვის. მაგრამ ჩნდება კითხვა: კი მაგრამ ონტოლოგია საერთოდ არ ზემოქმედებს ადამიანების ქცევებზე? ხომ არაა შესაძლებელი ონტოლოგიურ ეთიკაზეც ვისაუბროთ?

თუ წარმოვიდგენთ, რომ წმინდა წერილი, საეკლესიო მამები, კანონები და ა.შ. ადამიანურ ქცევებთან მიმართებით სავსეა მცნებებითა და შეგონებებით, ადვილი მისახვედრია, რომ ეკლესია სრულიადაც არაა გულგრილი ადამიანის ქცევებისადმი. გარკვეულწილად, ამანაც განაპირობა ჩვენთან, მართლმადიდებლებში, ე.წ. „ქრისტიანული ეთიკის“ გამოჩენა. როგორ შეგვიძლია ეკლესიის ეს ინტერესი ადამიანთა ქცევებთან მიმართებით შევუთავსოთ იმ დაპირისპირებას (კონფლიქტს), რომელიც არსებობს ეთიკასა და ონტოლოგიას შორის? რა სახის ქცევას გვთავაზობს ონტოლოგია ეკლესიაში? ყოველივე ზემოთქმულის საფუძველზე შეგვიძლია შემდეგი აზრი ჩამოვაცალიბოთ:

1. უნდა განვასხვავოთ ერთმანეთისაგან ეთიკა და ეთოსი (ჩვეულება, წეს-ჩვეულება). ეთიკა, როგორც ზემოთ აღვწერეთ, ქცევის პრინციპებისა და წესების ერთობლიობაა, რომელიც შეიმუშავა და ჩამოაყალიბა ადამიანურმა ლოგიკამ ან თავისთავად, ან როგორც რომელიმე ტრანსცენდენტული ფაქტორის (კანტის თანახმად, ღმერთის ან ზნეობრივი იდეალის, ან ადამიანური ლოგიკისათვის მისაღები სხვა არგუმენტის) ინტერპრეტაცია. ეთოსი არ მოდის ადამიანური ლოგიკიდან, არამედ ყალიბდება სიმბოლოებისაგან, რომელთაც თანაეზიარება ერთი რომელიმე საზოგადოება ლოგიკური არგუმენტაციის გარეშე. მაგ., როდესაც ჩავივლი ეკლე-

სიასთან, სპონტანურად პირჯვარს ვინერ, ანუ გამოვხატავ ერთ ეთოსს (ნეს-ჩვეულებას), რომელიც სიმბოლოების მეშვეობით გადმოგვცემს ერთგვარ კოდს; ამ სიმბოლოებს ლოგიკური ახსნა არ აქვთ (არ ვიცი, რატომ ვინერ პირჯვარს), მაგრამ ისინი გამომხატავენ ჩემს თანაზიარებას საზოგადოებასთან, რომელმაც დაადგინა ეს სიმბოლო, რომლითაც ერთმანეთს თანაზიარებიან ამ საზოგადოების სხვა წევრებიც. ამას ეთოსს, ანუ ნეს-ჩვეულებას ან ჩვეულებას ვუნოდებთ, რადგანაც ბავშვობიდან შევეჩვიეთ ამ სიმბოლოს, რომელიც ვისწავლეთ არა ლოგიკურად, არამედ მიბაძვით, ქცევის გამეორებით, რომელიც თაობიდან თაობას გადაეცემა, როგორც მისი წევრების ზიარი ქცევა. მსგავსი რამ ხდება სასულიერო პირის ხელზე მთხვევისას, ტაძარში სიარულისას, ლიტურგიკულ ფორმებთან მიმართებისას. ყველა ამათთან დამოკიდებულებაში არ შუამავლობს ლოგიკა, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც სურთ, გვაქციონ „მცოდნე ქრისტიანებად“ (!). საუბარია ისეთ ქცევაზე, რომელსაც წინ არ უსწრებს არავითარი ეთიკური „უნდა“.

ამ სახის „ეთიკა“ მუდამ უბრალო მორწმუნე ერშია, რომელიც ეკლესიაში უბრალოდ იმიტომ დადის, რომ ასე ისწავლა. ის არ ფიქრობს, მოკლას თავისი მეზობელი, რადგან პატარაობიდან ისწავლა მასთან ერთად ცხოვრება, თამაში და ა.შ., ყოველგვარი ეთიკური კოდის და, ზოგადად, ეთიკის ცოდნის გარეშე. მისი ქცევა მოდის იმ მყოფობიდან, რომელზეც წმ. პავლე ამგვარად ამბობს, როდესაც წერს, რომ არ უნდა ეცრუოთ ერთმანეთს, არ უნდა იმრუშოთ და ა.შ., არა იმიტომ, რომ ეს რომელიმე ეთიკურ პრინციპს ეწინააღმდეგება, არამედ იმიტომ, რომ მოკვდით და აღდექით ახალ ცხოვრებაში ნათლობის მიერ და რომ „თითოეული ურთიერთას ასოებ ხართ“ (რომ. 12.5). ამრიგად, არ არსებობს ეთიკური ფასეულობების სისტემა, არამედ ონტოლოგია, საიდანაც მომდინარეობს მყოფობის გვარი. ამ ონტოლოგიის გარეშე ეთიკა არ არსებობს.

2. *ზოგადი ავტორიტეტის მქონე ეთიკური პრინციპები არ დგას პიროვნებებზე მალლა.* ვერანაირი ეთიკური ფასეულობა ხსნის (ამართლებს) ერთი რომელიმე პიროვნების მსხვერპლს ან თავმდაბლობას. პიროვნების მყოფობა ყოველგვარ ეთიკაზე უპირატესია. გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანი და აბსოლუტურია ვინმეს უბრალოდ არსებობა, ვიდრე მისი, როგორც კარგ ადამიანად არსებობა. ამას ადასტურებს ნებისმიერი ადამიანი, როდესაც კვდება მისი საყვარელი პიროვნება, რომლის ნაკლოვანებებიც მას ძალზე აწუხებდა, სანამ ცოცხალი იყო, მაგრამ მისი სიკვდილის შემდეგ ამბობს: „დაბრუნდეს უკან ამ ცხოვრებაში, რაიმე თქვას, და არ მაინტერესებს მისი ნაკლოვანებები“. ერთი რომელიმე პიროვნების, რომელიც ძალზე გვიყვარს, არსებობა გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე მისი ქცევა; ონტოლოგიას ძალუძს ეთიკის გაუქმება სიყვარულის შემთხვევაში.

3. *ეთიკური თვისებები არ განსაზღვრავს ადამიანის მყოფობას.* ეს საკმაოდ სერიოზული საკითხია და ამჟღავნებს, რამდენად სახიფათო შეიძლება გახდეს ეთიკა, როდესაც ის ონტოლოგიის ადგილს იკავებს. შევეჩვიეთ და ვამბობთ, რომ ვიღაცა ქურდია, რადგან მოიპარა. მაგრამ შეუძლია ერთ ქმედებას განსაზღვროს ადამიანის

მყოფობა? თუ ის, ვინც მოიპარა, აღარ იპარავს ან მეტად აღარ მოიპარავს სამომავლოდ, შეიძლება მისი მყოფობა განისაზღვროს ერთი ქმედებიდან გამომდინარე? ჩვენს ეთიკისტურ (მორალისტურ) საზოგადოებაში არის ე.წ. „ნასამართლეობის“ ფენომენი: თუ ვინმე რაღაც ქმედების გამო განისჯება, ეს სამუდამოდ მის სტიგმად რჩება – ეთიკა ხდება ონტოლოგია. ეკლესია ამას ასე არ აღიქვამს. ნებისმიერ ქმედებას, როდენ ცოდვიანიც არ უნდა იყოს, ადამიანისათვის ონტოლოგიური მნიშვნელობა არ გააჩნია. ცოდვათა მიტევება, რომელსაც ეკლესია იძლევა, გვიჩვენებს, რომ ადამიანის მყოფობა არ განისაზღვრება მისი ქმედებებისაგან, რადგან სხვაგვარად, მისი ეს ცოდვიანი ქმედება სამუდამოდ მისთვის დამახასიათებელი უნდა ყოფილიყო. როდესაც ღმერთი ამბობს: „უსჯულოებანი მისი აღარ მოვისხენო“, გვიჩვენებს, რომ ცოდვიანი საქმე, შესაძლებელია, წაიშალოს ღმერთის მეხსიერებიდან, რაც ნიშნავს იმას, რომ წაიშალოს ცოდვილის მყოფობიდან, ჰიპოსტასიდან, რადგან რაც კი ახსოვს ღმერთს, არსებობს, ხოლო რაც არ ახსოვს („არა გიცნო თქვენ“), მას არ აქვს ჰიპოსტასი.

4. *მხოლოდ ესქატონი იძლევა ქვეშარიტ მყოფობას.* ძველბერძნულ ტრადიციაში ადამიანი საკუთარი წარსულის ტყვეა – რაც კი რამ საზარელი ხდება მის თავს, წარსულის მიზეზით აიხსნება. მაგრამ სახარებაში ეს ყველაფერი უქმდება. მონაფეების შეკითხვა ბრმადშობილის შესახებ, თუ ვინ შეცოდა, ბრმადშობილმა თუ მისმა მშობლებმა, უფალს კატეგორიულად წარსულიდან მომავალში გადააქვს: „არცა ამან ცოდა, არცა მშობელთა ამისთა, არამედ რაათა საქმე ღმრთისაჲ გამოცხადნეს მაგას ზედა“ (ინ. 9.3). თუკი რომელიმე ეთიკური ქმედება წარსულს მიემართება, ონტოლოგიური პერსპექტივიდან მისი რეალური აზრი და მნიშვნელობა მომავალში განისჯება და გაცხადდება.

აი, რაში მდგომარეობს ონტოლოგიური ეთიკის არსი: ყოველ ადამიანს ვუყურებდეთ, როგორც მომავალ წმინდანს, არ გავაიგივოთ იგი მის საქმეებთან, ეთიკამ არ განსაზღვროს ჩვენი ონტოლოგიური კავშირი სხვასთან. ამ გზით ეთიკა სამართლიანობიდან ხდება სიყვარული. სამართლიანობა ჩვენგან მოითხოვს, ყოველ ადამიანს მივაგოთ ის, რასაც იმსახურებს: ვინც ორი საათი იშრომა, უფრო მეტი უნდა მიიღოს, ვიდრე იმან, ვინც ერთი საათი იღვანა; წინააღმდეგ შემთხვევაში, უსამართლობა იქნება. ესაა სამართლიანობა და ეთიკა. მაგრამ გიყვარდეს ცოდვილი ან მტერი შენი, ესაა ის ერთადერთი ეთიკა, რომელიც სახარებამ იცის. ესაა არარაციონალური ეთიკა, არაეთიკური ეთიკა, ეთიკა, რომელიც გვათავისუფლებს საქმეებიდან (ჩვენი) ტყვეობისაგან, რომ ეთიკურმა ქმედებებმა არ შებოჭოს ჩვენი თავისუფლება და სიყვარული. როდესაც ეთიკა ზღუდავს ჩვენ თავისუფლებასა და სიყვარულს, როდესაც გვაკლავს, გავაიგივოთ სხვები მათ ეთიკურ თვისებებთან და არა უბრალოდ, მყოფობის ფაქტსა და ქვეშარიტებასთან, მაშინ ამგვარ ეთიკას არ ძალუძს, დაიტოოს თავის თავში არც ცოდვილისადმი სიყვარული, არც „გიყუარდეთ მტერნი თქუენნი“ (მთ. 5.43), არც იგავი ვენახის მუშაკზე, არც ქადაგება მთაზე.

დასკვნა შემდეგია: ეთიკა მისაღებია მხოლოდ მაშინ, როდესაც ის ონტოლოგიას ექვემდებარება, როდესაც გამომდინარეობს პრინციპიდან, რომ უმაღლესი ღირებულება არაა სიკეთე (პლატონი), არც ბედნიერება, არამედ არსებობა (მყოფობა, ყოფიერება). ეთიკა, რომელიც პატივს სცემს (აფასებს) მყოფობას (არსებობას, ყოფიერებას), რომელიც გვაქცევს იმ ადამიანად, ვისთვისაც სასურველი საყვარელი ადამიანის მარადიული მყოფობაა მისი ეთიკური თვისებებისაგან დამოუკიდებლად, რომელიც ყველა სათნოებასა და ღირებულებას არაფრად მიიჩნევს ჩვენთვის საყვარელი პიროვნებების მყოფობის (არსებობის) წინაშე, ანუ ისეთი ეთიკა, რომელიც მსხვერპლად ეწირება სიყვარულისათვის; მხოლოდ ასეთი ეთიკა შეეწყობოდა (შეეხამებოდა) ონტოლოგიას.

სახარება და ეკლესია ადამიანის ხრწნისა და სიკვდილისაგან გათავისუფლებისთვისაა. ჩვენი ცივილიზაცია კი ზურგს აქცევს ამას და ცდილობს, მხოლოდ ეთიკის მეშვეობით აქციოს ადამიანის ცხოვრება უფრო ბედნიერი და იოლი. მაგრამ ადამიანი უკვდავებისთვისაა შექმნილი და ეთიკას, თავისთავად, არ ძალუძს მისი ცხოვნება. ეკლესია განსაკუთრებით იმისათვის უნდა ზრუნავდეს, რომ არ დაივიწყოს თავისი ონტოლოგიური დანიშნულება. ეთიკა მუდამ ერთგვარი საფრთხე (საშიშროება) იქნება ეკლესიისათვის, ისევე როგორც, ზოგადად, ადამიანისათვის.